LEKCJA 2. GŁOSY SĄSIADÓW

Uczniowie słuchają krótkich relacji mieszkańców familoków i uczą się zadawać pytania, które otwierają rozmowę.

Po lekcji uczestnicy: odróżniają w relacji informację, przeżycie i uogólnienie; wiedzą, czego nie można uogólnić z jednej historii; układają pytania otwarte i znają zasady zgody na nagranie.

Przygotuj

- prezentację „Lekcja 2” (9 slajdów) i głośnik; nagrania są na familokirybnika.pl/historie/,
- 3 relacje (s. 2) – pociąć wzdłuż linii; przy więcej niż 3 grupach relacje się powtarzają; transkrypcje są na kartach,
- słowniczek i zasady (s. 3) – jeden na grupę albo wyświetlony,
- kartę pracy 2 dla każdej grupy (s. 4) i zadanie domowe dla każdego (s. 5),
- zakreślacze w trzech kolorach.

Czas	Etap	Co robimy
0–5 min	Wejście	Slajd 2: „Ilu sąsiadów znacie z imienia?” Krótka runda.
5–15 min	Wspólny odsłuch	Slajd 3: „Z kluczem na szyi” (41 s) – słuchamy bez notowania, każdy mówi jedno zdanie, które zapamiętał. Slajd 4: „Baba i chłop” (38 s) – słuchamy z tekstem i razem zaznaczamy informację, przeżycie i uogólnienie.
15–27 min	Praca w grupach	Slajd 5. Każda grupa dostaje jedną relację (karty s. 2) i wypełnia część A karty pracy 2. Słowniczek: slajd 6.
27–37 min	Warsztat pytań	Slajd 7: zamieniamy pytania zamknięte na otwarte. Grupa zapisuje trzy pytania otwarte (część B); każdy przepisuje je na swoje zadanie domowe.
37–42 min	Zgoda	Slajd 8: cztery zasady rozmowy i nagrania.
42–45 min	Zadanie domowe	Slajd 9: rozmowa z kimś starszym (s. 5).

Klucz do slajdu 4 („Baba i chłop”): informacja – „mieszkałam z mamą i siostrą”; przeżycie – „wychowywałam się bez taty”; uogólnienie – „w takiej typowej rodzinie baba robiła wszystkie domowe rzeczy”. Ważne: narratorka mówi „z tego, co wiem”, a u niej w domu było inaczej. To dobry przykład, dlaczego nie uogólniamy z jednej relacji.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz · Familoki Rybnika pamiętają zmianę · pakiet edukacyjny, wersja 2.0 · październik 2026 · Materiał dostępny na licencji: CC BY 4.0 (fotografie: zob. podpisy i przewodnik) · lekcja 2, s. 1

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MUZEUM HISTORII POLSKI
PATRIOTYZM JUTRA

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

RELACJA 1 · 41 S

Z kluczem na szyi

> Ja najbardziej pamiętam to, że chodziłam do szkoły i wracałam do domu z kluczem na szyi, bo mamy nie było, mama pracowała. Zostawiało się tornister w domu, coś tam się jadło, co było przygotowane, i od razu szło się na dwór. Nazywaliśmy to „na plac", chodziliśmy na plac.
>
> P. LUCYNA · NAGRANIE PROJEKTU 2026

Posłuchaj

RELACJA 2 · 38 S

Baba i chłop

> No u mnie w doma nie było takiego typowego podziału, bo mieszkałam z mamą i siostrą. Taty nie było, wychowywałam się bez taty. Ale z tego, co wiem, to tak w takiej typowej rodzinie, no to baba robiła wszystkie domowe rzeczy, a chłop łaził do roboty i się tam gotowaniem czy sprzątaniem nie zajmował w chałpie. Jakieś takie męskie robótki to tam po robocie oczywiście robił. Ale generalnie cały dom na głowie miała kobieta, czyli baba.
>
> P. LUCYNA · NAGRANIE PROJEKTU 2026

Posłuchaj

RELACJA 3 · 61 S

Poduszeczka na parapecie

> W familokach życie toczyło się wspólne. Zawsze była jakaś babcia albo jakaś mama, która przy gotowaniu obiadu miała poduszeczkę na parapecie i patrzyła na świat, i wiedziała, co się dzieje i gdzie. Wszystkie dzieci były nasze, czyli każda mama wiedziała, czyje to jest dziecko, i nie bała się upomnieć tego drugiego. [...] A wieczorami się siadało na tych schodkach [...] i się siedziało, i się gwarzyło, i rozprawiało. Natomiast wszystkie imprezy domowe — urodziny, święta, cokolwiek — były śpiewane.
>
> SŁUCHACZKI UNIWERSYTETU TRZECIEGO WIEKU · NAGRANIE PROJEKTU 2026

Posłuchaj

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MUZEUM HISTORII POLSKI
PATRIOTYZM JUTRA

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra"

SŁOWNICZEK ŚLĄSKICH SŁÓW Z PROJEKTU

plac – wspólna przestrzeń między familokami (w relacjach: „chodziliśmy na plac”)

chlywik – budynek gospodarczy przy familoku

sień – klatka schodowa, korytarz

klopsztanga – trzepak

w doma – w domu

chałpa – dom

baba, chłop – żona, mąż (potocznie)

łazić do roboty – chodzić do pracy

gwarzyć – gawędzić, rozmawiać

szychta – zmiana w kopalni

gruba – kopalnia

PYTANIA ZAMKNIĘTE I OTWARTE

Zamknięte (odpowiedź: tak/nie)	Otwarte (zaprasza do opowieści)
Czy bawiliście się na placu?	Proszę opowiedzieć, w co bawiły się dzieci na placu.
Czy sąsiedzi się znali?	Jak wyglądało spotkanie z sąsiadami w zwykły dzień?
Czy tata pracował na kopalni?	Jak praca na kopalni zmieniała dzień całej rodziny?
Czy było ciężko?	Co było najtrudniejsze, a co najmilsze w życiu w familoku?

CZTERY ZASADY ROZMOWY

1. Mówię, po co rozmawiam i co zrobię z zapisem.
2. Pytam o zgodę na nagranie i osobno o zgodę na pokazanie go innym.
3. Rozmówca może nie odpowiedzieć, przerwać albo później się wycofać.
4. Na końcu pytam: „Czy jest coś, czego nie chce Pan/Pani pokazywać innym?”

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MUZEUM HISTORII POLSKI
PATRIOTYZM JUTRA

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

KARTA PRACY 2. SŁUCHAMY RELACJI

Imiona: Numer karty:

Część A: praca z jedną relacją. Część B: każdy pisze własne pytania.

A1. Zdanie, które zostaje

Co zapamiętaliście po pierwszym odsłuchu? Jedno zdanie.

A2. Informacja, przeżycie, uogólnienie

Wypiszcie po jednym przykładzie: informacja (da się porównać z innymi źródłami), przeżycie (jak ktoś to zapamiętał), uogólnienie lub ocena (jeśli jest).

A3. Słowa

Jakie śląskie słowa usłyszeliście? Co znaczą?

A4. Czego nie wiemy

Czego nie można uogólnić z tej jednej relacji? Gdzie to sprawdzić?

B. Nasze trzy pytania otwarte

Do kogoś starszego: o dom, plac, pracę albo sąsiadów. Każdy przepisze je na swoje zadanie domowe.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz · Familoki Rybnika pamiętają zmianę · pakiet edukacyjny, wersja 2.0 · październik 2026 · Materiał dostępny na licencji: CC BY 4.0 (fotografie: zob. podpisy i przewodnik) · lekcja 2, karta pracy

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MUZEUM HISTORII POLSKI
PATRIOTYZM JUTRA

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

ZADANIE DOMOWE: ROZMOWA Z KIMŚ STARSZYM

Imię:

Porozmawiaj 10–15 minut z babcią, dziadkiem, sąsiadem albo kimś z rodziny o tym, jak mieszkali, gdy byli w twoim wieku. Nie musi to być familok.

Z kim rozmawiam

Imię lub „osoba z rodziny” – nie musisz podawać nazwiska. Czy zgodziła się na zapis?

Moje pytania

Wpisz pytania z lekcji i dopisz jedno, które przyszło ci do głowy w trakcie.

Co usłyszałem/usłyszałam

Pięć zdań. Zaznacz, co jest wspomnieniem rozmówcy, a co można by sprawdzić w innym źródle (gdzie?).

Jedno zdanie, które chcę zapamiętać

Cytat albo własnymi słowami.

> Jeśli rozmówca się zgodzi, historię, zdjęcie lub pamiątkę można przekazać do archiwum projektu: familokirybnika.pl/podziel-sie/. Oryginały zostają u właścicieli.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz · Familoki Rybnika pamiętają zmianę · pakiet edukacyjny, wersja 2.0 · październik 2026 · Materiał dostępny na licencji: CC BY 4.0 (fotografie: zob. podpisy i przewodnik) · lekcja 2, zadanie domowe

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MUZEUM HISTORII POLSKI
PATRIOTYZM JUTRA

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”